

Hermann Heltberg Johannes Tetens

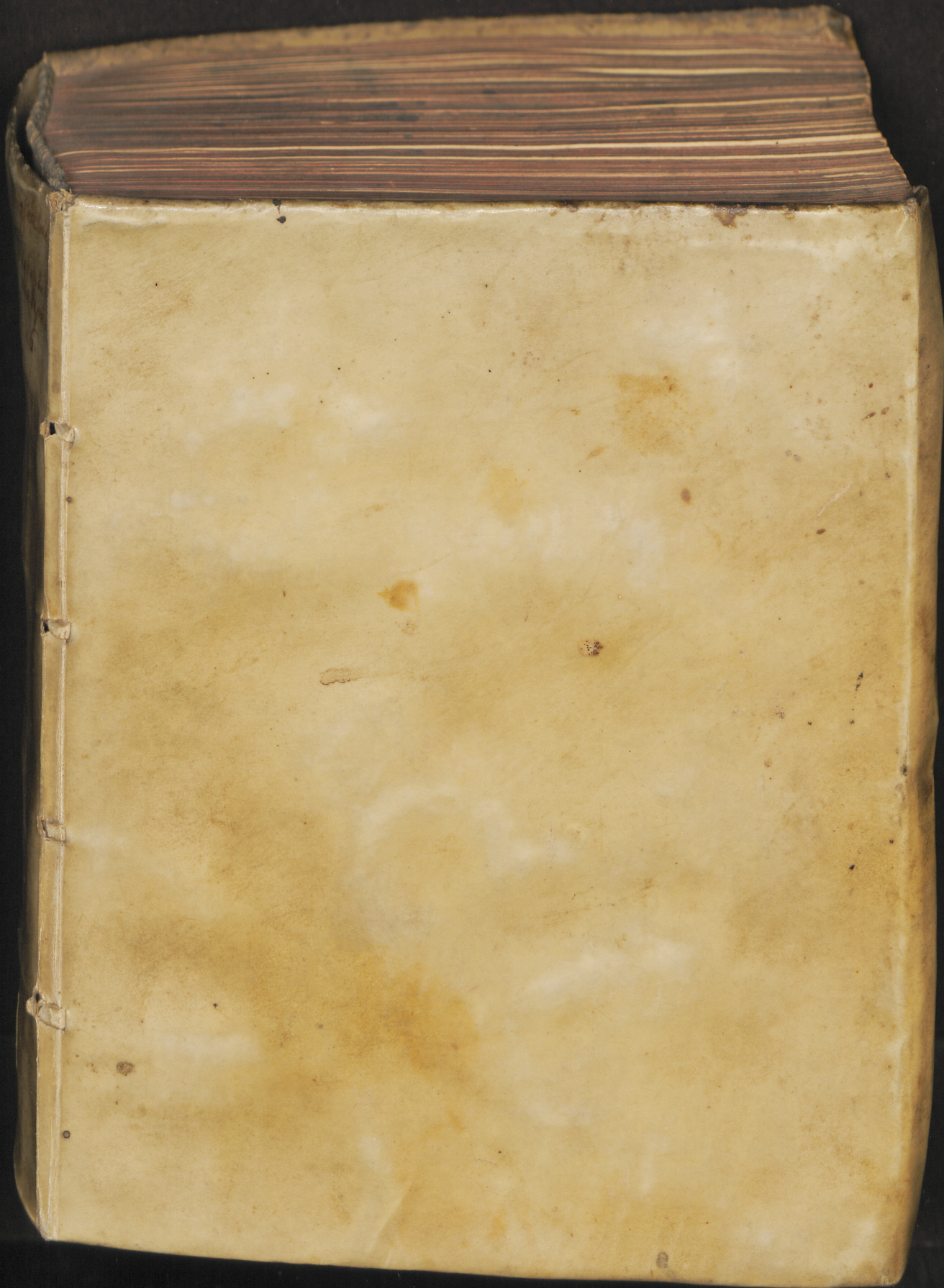
Exercitationum Logicarum X. De Affectionibus Enunciationum

Rostochi[i]: Myliandrus, 1610

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn729114678>

Druck Freier Zugang

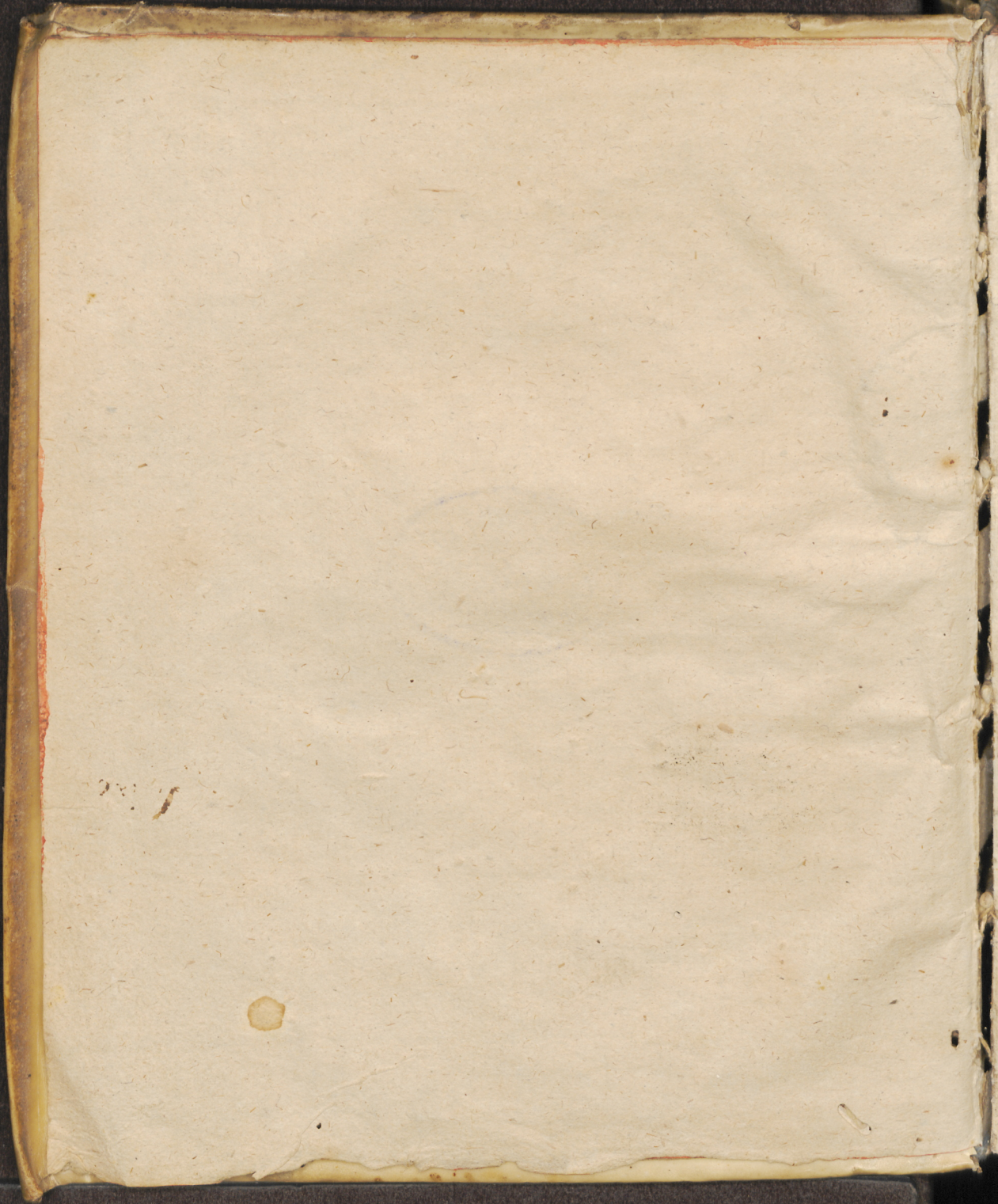
57

R. U. phil. 1609. 10.

12 996

35 1717

1670
72

Annunte & Benedicente Domino
Exercitationum Logicarum
X.

DE AFFECTIONI-
BUS ENUNCIA-
TIONUM.

Cui

Sub Praesidio

M. HERMANNI HELTBERGII
Walfrodâ - Lunæburgici,

Respondens erit

JOHANNES TETENS
Eydorastadiensis.

Ad diem VII. Martij Loco ho-
risq; consuetis.

RostochI

Typis Myliandrini, Anno c1o 1oC X.

CLARISSIMO ET EXCEL-
LENTISSIMO UIRO,

Dn. Iohanni Tetenio,
Philosoph. & Med. Doctori, &
Civi Tonningensi.

UT ET

Reverendo, Amplissimo, Doctissimoq; viro,

Dn. Occoni Harsenio,
Canonico Hamburg. dignissimo.

NEC NON

Spectatissimo, & Integerrimo viro,

Dn. Sigfrido Poppenio,
Iuniori.

*Dominis Mecœnatibus, Fautoribus, Promotoribus, Consan-
guineis, affinibus & amicis suis summa ob-
servantia colendis.*

Hæc studiorum primicias

Offert Dicat Consecrat

Ioh. Tetens Eid.

Respondens.

Prooemium.

Vidimus hæcenus in disputationibus aliquot præcedentibus, principia Enunciationum nim: Nomen & Verbum, & quoduplicia eadem sint: vidimus item ipsum principiatum ex his principijs compositum nim. Enunciatonem, & ejus definitionem & essentiam sumus contemplati: Vidimus etiam deniq; ipsius Enunciationis species & divisiones nim. quod dividatur in simplicem & conjunctam, simplex in puram & modalem, & ita deinceps omnes Enunciationum species ad hanc partem & tractatum Logicæ formalem spectantes ordine persecti sumus. Jam ergò, & in præsentî discursu affectiones & accidentia quædam ipsis Enunciationum speciebus plerisq; adhærentia & convenientia contemplabimur & enarrabimus. Quemadmodum enim in reliquis disciplinis prius ipsius subjecti principia & species, & deindè affectiones ipsdem convenientes explicare solemus: ita etiam in hoc Logices tractatu prius de ipsis enunciationibus & earundem speciebus præcipimus, & deindè ad affectiones quasdam ipsdem convenientes explicandas accedimus.

Theorema Primum.

Affectiones Enunciationum numerantur vulgo quatuor: oppositio, æquipollentia, consecutio, & conversio.

I. Ita est, enodatâ principiorum naturâ & specierum tractatione expeditâ, ad affectiones illius rei cujus naturam & species

A 2

contem-

contemplati sumus, nos solemus accingere. Quod autem non à nobis solum observari, sed etiam Philosophū nostrū tali ordine incedere in quavis disciplina contemplativa videtis. Assumite enim Physicam, Arithmeticam, & Geometriam, & omnes, post rem de qua agunt traditam, ejusdem etiam affectiones subjungere & annectere experiemini. Quis itaq; hunc ordinem nostrum Logicum, si tam bono aliarum disciplinarum exemplo confirmatur improbabis!

II. Demonstratā ita ordinis ratione, jam ad affectionum in Theoremate propositarum numerum nos convertemus. Ubi admonendos vos esse putamus, à quibusdam plures à quibusdam verò pauciores affectiones quàm à nobis esse enumeratas. Primò enim quidam conversionis doctrinam non ad Enunciationes sed ad Syllogismum pertinere contendunt. Et propterea etiam Aristotelem in Syllogismi tractatione de conversione demum egisse, dicunt. Verum cum conversionis tractatus plurimum utilitatis doctrina Enunciationum, ut exemplis hoc ipsum posset demonstrari innumeris afferat; idè etiam eundem cum Aristotelis quibusdam interpretibus retinebimus. Crellius part. com. Log. lib. 2. cap. 5. Gregor. Horst. Instit. Log. lib. 1. tract. 3. cap. 9. Nec moramur Ramæos qui conversionis nullum in Poëtis exemplum dari, & propterea eandem inutilem & reiiciendam esse contendunt. Hi enim inter finem Poëtarum & Logicorum distinguere ignorant. Logici enim suorum praeceptorum multitudinem & numerum ex rectâ ratione & veritate astruere contendunt: Poëta verò interdum amissa & neglecta veritate nugas & oblectamenta sectantur.

Nec movet nos Sturmius qui in partitionibus suis Logicis quartam conversionis speciem addere contendit. Non enim est vera & legitima conversionis species. Cum non ex subjecto fiat predicatum & ex predicato subjectum, quod tamen in omni conversione fieri debet. Nec moramur alios qui hunc quaternarium

Enun-

obicitur conversionis doctrinam non ad Enunciationes sed ad Syllogismum
Rasio

conversionis est infinita
Cunt Ramei

Enunciationum affectionum numerum diluere contendunt. Illis enim suo, nobis verò nostro de iisdem consilio egisse sufficiat.

Theorema Secundum.

Oppositio est duarum Enunciationum de eodem subjecto eodem respectu accepto, quarum una affirmat, altera negat, pugna.

I. Dicimus quod oppositio sit pugna hoc in loco duarum Enunciationum, ut ab oppositione simplicium terminorum, de qua in tractatu Postpradicamentali actum est, distinguatur. Dicimus etiã quod oppositio fiat inter Enunciationes subjecto & predicato eodem respectu acceptis constantes, ut hac ratione subjecta & predicata improprie & equivocè accepta removeamus. Non enim inter illas Enunciationes qua talibus terminis constant vera oppositio fieri potest, ut in exemplo patebit: Quando enim dico: canis latrat: canis non latrat, vobis non exhibeo oppositionem Enunciationum talem, de quali hic nobis sermo est. Constat enim utraq; propositio subjecto equivoco. Canis enim modò pro sidere caelesti, modò pro animali vitam & sensus habente sumitur.

Ne sit equivoca oppositio.

II. His ita tanquam necessarijs premis ad exempla quibus hanc nostram definitionem possumus reddere clariorem nos convertimus. Sic quando dico: Omne animal vivit: Nullum animal vivit, vobis exhibeo Enunciationes sibi invicem oppositas. Est enim hic pugna duarum Enunciationum de subjecto eodem videlicet animali: Sumitur deinde subjectum videlicet animal eodem respectu in eadem Enunciatione videlicet pro substantia vitam & sensus habente: Sunt deniq; hic duæ Enunciationes quarum una videlicet Omne animal vivit, est affirmans; altera verò videlicet, Nullum animal vivit, est negans. Sic multis alijs

Exptm Enunciati-
onis oppositæ.

eadem
significati-
one

oppositionum spes
alii sūt quinq;
alii tres sūt?

evivimz.

is alijs exemplis hoc ipsum vobis possemus declarare nisi jam tempestivus ad oppositionis species transitus esset.

III. Admonemus autem vos de speciebus oppositionum non unam eandemq; apud Philosophos esse sententiam. Quidam enim tres, quidam verò quinq; ejusdem species constituere solent. Quinario autem numero qui gaudent, oppositionis species, ² contrariam, subcontrariam, ⁴ contradictoriam, indefinitam & singularem, constituere solent. Contraria oppositio fit quando duæ propositiones universales, quarum una est affirmativa, altera verò negativa, sibi invicem opponuntur: ut omnis homo est animal, nullus homo est animal. Hic enim duæ sunt propositiones universales, quarum prima, Omnis homo est animal est universalis affirmativa, altera verò, Nullus homo est animal, est universalis negativa. Jacob. Mart. Disp. Log. Domest. 9. thes. 13. Subcontraria oppositio fit quando duæ particulares propositiones, quarum una affirmat; altera negat sibi invicem opponuntur ut quando dico: Quidam homo sentit, quidam homo non sentit. Hic duas habetis Enunciationes particulares quarum una, Quidam homo sentit est affirmativa, altera verò, Quidam homo non sentit, est negativa. Crell. part. com. Log. lib. 2. cap. 4. Oppositio contradictoria fit, quando Enunciatio universalis affirmativa, & particularis negativa; vel universalis negativa & particularis affirmativa sibi invicem opponuntur: ut quando dico, Omne animal sentit, Quoddam animal non sentit: Nullum animal sentit, Quoddam animal sentit. Hic habetis contradictoria oppositionis ex utraq; parte exempla, ex quibus vos hujus oppositionis naturam facile percepturos non dubitamus. Oppositio indefinita fit, quando duæ propositiones indefinitæ, quarum altera est affirmans, altera negans sibi invicem opponuntur: ut quando dico: Homo vivit: homo non vivit. Hic enim sunt duæ Enunciationes indefinitæ, quarum una, Homo vivit est affirmativa, altera, homo non vivit est negativa;

3.
Contraria
oppositio

2.
Subcontraria
oppositio

3.
Contradictoria
oppositio

4.
Indefinita
oppositio

Singula-
ris oppo-
sita

iva: Erit itaq; oppositio indefinita hic, quia requisita ejusdem in
promptu sunt. Oppositio deniq; singularis fit quando dua propo-
sitiones singulares, quarum una est affirmativa altera negativa
sibi invicem opponuntur: ut Petrus est homo, Petrus non est
homo: Jacobus est doctus, Jacobus non est doctus. Qui ter-
narium saltem numerum astruere conantur illi subcontrariam
& indefinitam oppositionis species tanquam illegitimas rejicere so-
lent. Dicunt enim in subcontrarijs non unum idemq; retineri
subjectum, quod tamen, si vera inter illas oppositio esset, fieri de-
beret. D. Gregor. Horit. Institutionum Log. lib. I. tract.
3. cap. 7.

qui tres.

IV. Atq; hac de oppositione Enunciationum absolutarum
in presentia dicta sunt. De modalium itaq; oppositione, quia pau-
lulum à simplicium differt, pauca adijcienda putamus. Non po-
teritis autem in oppositione modalium cognoscenda feliciter pro-
gredi, nisi prius quid modus quid item dictum in modalibus sit,
cognoveritis. Ex his enim duobus modales propositiones confici-
untur & componuntur. Est autem modus in modalibus qui ipsi
Enunciationi prapponitur: ejusdemq; extrema seu partes deter-
minat. Sunt autem quatuor modi, necesse est, contingit, possibi-
le est, impossibile est. Dictum verò est ipsa Enunciatio cui unus ex
his modis est prappositus, & ab eodem secundum extrema deter-
minata. His itaq; tanquam necessarijs prapmissis ad oppositiones
modalium nos accingemus. Opponuntur autem modales pro-
positiones sibi invicem ijsdem ferè modis quibus absoluta seu de-
inense. Est itaq; contraria modalium oppositio quando idem mo-
dus universalis, dictis seu Enunciationibus contradicentibus ad-
jungitur: ut necesse est Hominem sentire, Necesse est ho-
minem non sentire. Hic videtis duas propositiones seu duo di-
cta sibi invicem contradicentia, ut homo sentit, homo non
sentit: videtis item unum modum universalem, videlicet ne-
cessè

quid modus in
modalibus sit
quatuor sunt
modi.

Contrarie Modu-
linim oppositionis
apph.

de modali Enunciatione vide Crell: 217 folio.

2.
Subcontraria
exemplum in
modo.

Contradictoria
exemplum in
modo.

quinarius numerus
non habet plures

Secunda & tertio
Enunciatio num affertur
Equipollentia
& consecutio.

necessè est, utriq^{ue} dicto seu Enunciationi additum. Videbitis itaq^{ue} oppositionem modalium propositionum contrariam. D. Gregorius Horst. Instit. Log. lib. I. tract. 3. cap. 10. Subcontraria modalium oppositio est, in qua idem modus particularis, dictis seu Enunciationibus contradicentibus attribuitur & praepositur, ut possibile est Petrum esse doctum, possibile est Petrum non esse doctum. Oppositio modalium contradictoria est, in qua duo modi contradicentes eidem dicto adjuncti opponuntur, ut Necesse est hominem esse animal; non necesse est hominem esse animal. Hic duo sunt modi sibi contradicentes, necesse est, non necesse est, est quoq^{ue} idem dictum quod sibi hos modos habet adjunctos videlicet homo est animal. Fonseca lib. 3. Institut. Log. cap. II. Atq^{ue} hac de oppositione modalium propositionum pro ratione instituti & propositi nostri in medium asferre placuit. Pleniorẽ qui hujus rei cognitionem & tractationem desiderat, illos qui integros commentarios Logicos conscripserunt legere & consulere poterit. Oppositionem deinde propositionum infinitarum quod attinet, dicimus eandem nihil ferè ab oppositione absolutarum Enunciationum differre, atq^{ue} sic pluribus de eadem hic agere non videri necessarium.

Theorema Tertium.

AEquipollentia est duarum Enunciationum verbis solum discrepantium, sensu vero idem significantium, convenientia. **C**onsecutio est unius Enunciationis ex altera deductio.

I. Consideratã ita primã Enunciationum in theoremate praecedente affectione videlicet oppositione, jam de equipollentia & consecutione agendum esse videtur. Dicimus autem in theoremate

mate nostro quod equipollentia sit talis Enunciationum affectio, quâ dua propositiones verbis solummodo discrepantes, sensu verò idem significantes conveniunt, ut quando dico: Non omne animal est doctum, quoddam animal est doctum. Hic sunt dua Enunciationes verbis discrepantes sensu verò convenientes. Quando enim dico: Non omne animal idem est ac si dicerem quoddam animal, & vice versa quando dico, quoddam animal idem est ac si dicerem, Non omne animal. Vtrumq; enim quoddam saltem animal, & non omne, doctum & bonarum disciplinarum capax esse significat. Sic in multis alijs exemplis hujus affectionis Enunciationum naturam possumus ostendere: Sic quando dico, Omnis homo non est justus, nullus homo est justus, vobis exhibeo exemplum hujus affectionis Enunciationum. Harum enim Enunciationum una equipollet alteri, hoc est idem significat quod altera, & discrepantia in his Enunciationibus est in nudis verbis. Quando enim dico Omnis homo non est justus, eodem labore & modo etiam dico nullum hominem esse justum. Equipollet ideoq; una propositio alteri hoc est, prima idem significat & infert quod secunda & vice versa secunda idem significat & infert quod prima, atq; hac ratione in nudis verbis non ipsa re inter has & similes propositiones est discrepantia. D. Gregor. Horst. lib. 1. Institut. Log. tract 3. cap. 8.

Quia autem in equipollentia Enunciationum magna habenda est ratio particulae negativa & pro hujus collocatione, varia etiam oriatur Enunciationum equipollentia: ideo de hujus collocatione varia & exinde exorta propositionum equipollentia breviter precipiemus. Notetur itaq; primò: quando particula negativa Non praepositur subjecto & signo alicujus propositionis, tunc eam reddit equipollentem sua contradictoria, ut quando dico: Non omne animal vivit, aliquod animal non vivit. Hic videris duas propositiones sibi invicem contradictorias,

Equipollentia

B

videlicet

IIII
XIII

vid: animal vivit: animal non vivit videtis itē prioris signo & subjecto preponi particulam negativam, qua eam alteri reddit equipollentem hoc est idem significantem & inferentem. Quando nimirum dico: Non omne animal vivit idem significare volo quando dico aliquod animal non vivit. secundo notetur: Quando negatio seu particula negativa postponitur subjecto universalis Enunciationis tunc eam efficit equipollentem subcontraria, ut quando dico: Nullus Germanus bibit: Omnis germanus non bibit: Hic sunt due propositiones contraria, Nullus Germanus bibit: Omnis Germanus bibit, cujus posterioris subjecto additur particula negativa, ut omnis Germanus non bibit, atq; sic jam equipollentem sua contraria hoc est idem cum ea cui antea contrarium inferebat inferentem aptam reddit. Tertiò notetur: Quando negatio preponitur vel postponitur subjecto in universali aut particulari propositione, tum eam subcontraria equipollentem reddit: ut, Non omne animal non vivit: Quoddam animal vivit. D Gregorius Horst. lib. I. Inst. ut. Log. tract. 3. cap. 8. Atq; hac de Enunciationum equipollentia enarrare volumus. Restat itaq; jam ut de consecutione pauca quadam adjiciamus. Dicimus a. in theoremate nostro quod consecutio sit unius propositionis ex altera deductio, ut quando dico, omnis homo est doctus, exindè sequitur illa, nullus homo est non doctus: sic ex hac omnis equus est non animal, deduco hanc, nullus equus est animal. Videtis ex his quod consecutio nihil aliud sit quam unius ex altera illatio, sic ex affirmativa infinita, negativam finitam, sic ex affirmativa finita, negativa infinita inferitur & consequitur, ut ex exemplis modò allatū percipere vobis est integrum. *evell: videat p. c. 224.*

Consecutionis
definitionis
explunatio.

Quarta Enun-
ciationum affe-
ctio.

Theorema Quartum.

Conversio est affectio Enunciationum
secun-

secundum quam prædicatum in subiectum
& vice versa subiectum in prædicatum veri-
tate utriusq; eadem manente transponitur.

I. *Absolutis & declaratis breviter tribus prioribus affectio-
nibus Enunciationum, restat ut de ultima conversione scilicet eodem
modo & ratione agamus. Dicimus autem quod conversio sit tale
accidens Enunciationum quo subiectum in prædicatum & præ-
dicatum in subiectum salva manente veritate, mutatur, ut quan-
do dico: Nullus homo est lapis: nullus lapis est homo.*
Hic homo est subiectum in prima Enunciatione, fit verò prædi-
catum in secunda Enunciatione, salva etiam manent utriusq;
Enunciationis veritas. Nullus enim homo est, fuit & erit lapis.
Nullus etiam lapis erit est & fuit homo. Omne animal sen-
tit: omne sentiens est animal, vobis exemplum conversionis
exhibeo. Animal enim quod subiectum est in prima Enunciatio-
ne fit deinde prædicatum in secunda Enunciatione, & sentiens
quod prædicatum est in prima fit deinde subiectum in postrema
Enunciatione: salva deinde etiam manet utriusq; veritas, quia
omne animal sentit, & omne quod sentit est animal. Flac. Log.
general. lib. 4. cap. 8. Crell. part. com. Log. lib. 2. cap. 5.
Greg. Horst. Instit. Log. lib. 1. tract. 3. cap. 9.

Hic subiectum.
Hic prædicatum.

II. *Notandum deinde est triplicem apud Peripateticos fieri
conversionem, simplicem, per accidens, & per contrapositionem.
Conversio simplex est, quando ex prædicato fit subiectum, & ex
subiecto prædicatum, manente tamen eadem qualitate & quan-
titate, atq; hoc modo conversionis convertuntur universalis nega-
tiva, & particularis affirmativa: ut quando dico, nullus equus
est rationalis: nullum rationale est equus: Quidam homo
est albus, Quoddam album est homo. In his exemplis duobus
prima conversionis speciei exempla habetis, primum universalis*

triplex est &
fit conversio

negativa, alterum particularis affirmativa. Conversio per acci-
dens fit, quando quantitas propositionis mutatur, atq; hoc modo
convertitur universalis affirmativa: ut omnis homo est ani-
mal: Quoddam animal est homo. Hic est universalis affir-
mativa, omnis homo est doctus, cujus quantitas post subjecti in
pradicatum & predicati in subjectum transpositionem mutatur
hoc est ex universali fit particularis. Conversio per contraposi-
tionem fit, quando ex predicato fit subjectum, & ex subjecto
pradicatum, non quantitate, sed qualitate mutatâ: hoc fit quan-
do particula negativa additur tam predicato quam subjecto in
conversione, atq; tali modo convertuntur universalis affirmativa
& particularis negativa: ut Omnis Leo est animal: omne
non animal est non Leo: Hic est universalis affirmativa,
omnis Leo est animal, cujus Enunciationis partibus in conver-
sione particula negativa Non additur, salvâ eadem quantitate
manente hoc est tam ante quam post conversionem signo univer-
sali, manente. Particularis negativa exemplum ponimus tale:
Quoddam animal non est belua: E. Quadam non belua est ani-
mal. Videatur D. Gregor. Horlt. lib. 1. Institut. Logic.
tract. 3 cap. 9. Atq; hac de Enunciationum affectionibus
breviter & compendiosè in medium produxisse sufficiat.
Quantitas. Generalis & specialis.
Qualitas. Affirmata vel Negata.

Corollaria.

I.

An Ramus hasce Enunciationum affe-
ctiones rectè omiserit? N.

An

II.

An conversionis doctrina cum Ramore-
ijcienda? N.

III.

An modus in modalibus sit pradica-
tum? N.

IV.

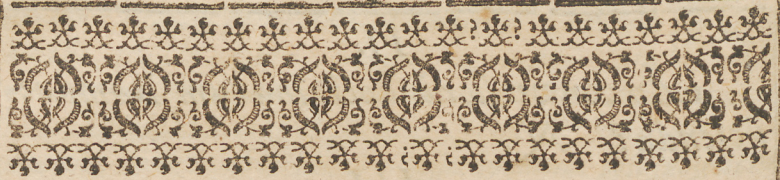
An quatuor sint conversionis species? N.
Th. 4. Antecedens & videtur

An tractatus Rami de Enunciationibus,
si secundum ipsius mentem examinetur sit bo-
nus? N.

VI.

Ramus an potius Orator quam Philo-
sophus nominandus?

Humanis. *Juvenem*
Dn. IOANNEM TETZENIUM
Respondentem,
Popularem, Convictorem, Contubernalem & amicum
sincerum Alloquor.

MEne, Thëonino *M O M V S* quem dente momordit,
 Vis mactare theses carmine *J A N E* tuas?
Me, dico, nuper quem lusi Epigrammatis ergò
 Mordaci petijt lividus ore canis?
Quid censes? pueri num plorans instar inulti
 Muncre scribendi carminis abstineam?
An potius pergo doctam defendere famam,
 Asper & in pravos cornua tollo viros,
Qualis ab infido spretus gener ille *Lycambe*,
 Qualis & *Hipponax* hostibus *Ephesus*?
Hoc placet, & faciam ne me post voce lacestat:
 Si faciat; savis morsibus excipiam:
Cen vigil ore *Lacon*, sublatâ aut aure *Molossus*
 Excipiunt actam per juga celsa feram:
Cumq; nemus vanis & latratibus iste replevit,
 Projectum cupido devoret ore cibum.
Interea nos (rumpantur licet ilia *M O M O*,
 Frendeat & stolidi fax rabiosa *P E T R I*)
Condigno catum veneremur honore *Sophorum*,
 Atq; *Stagirai* scripta diserta *Sophi*:

Hac

Hac legis, hac perlecta probas, sequerisq; probata:
Id docta poterunt JANE docere theses.
Macte animo, & primi Logicis scriptoribus avi
Sapè juvet mentem sic saturare tuam,

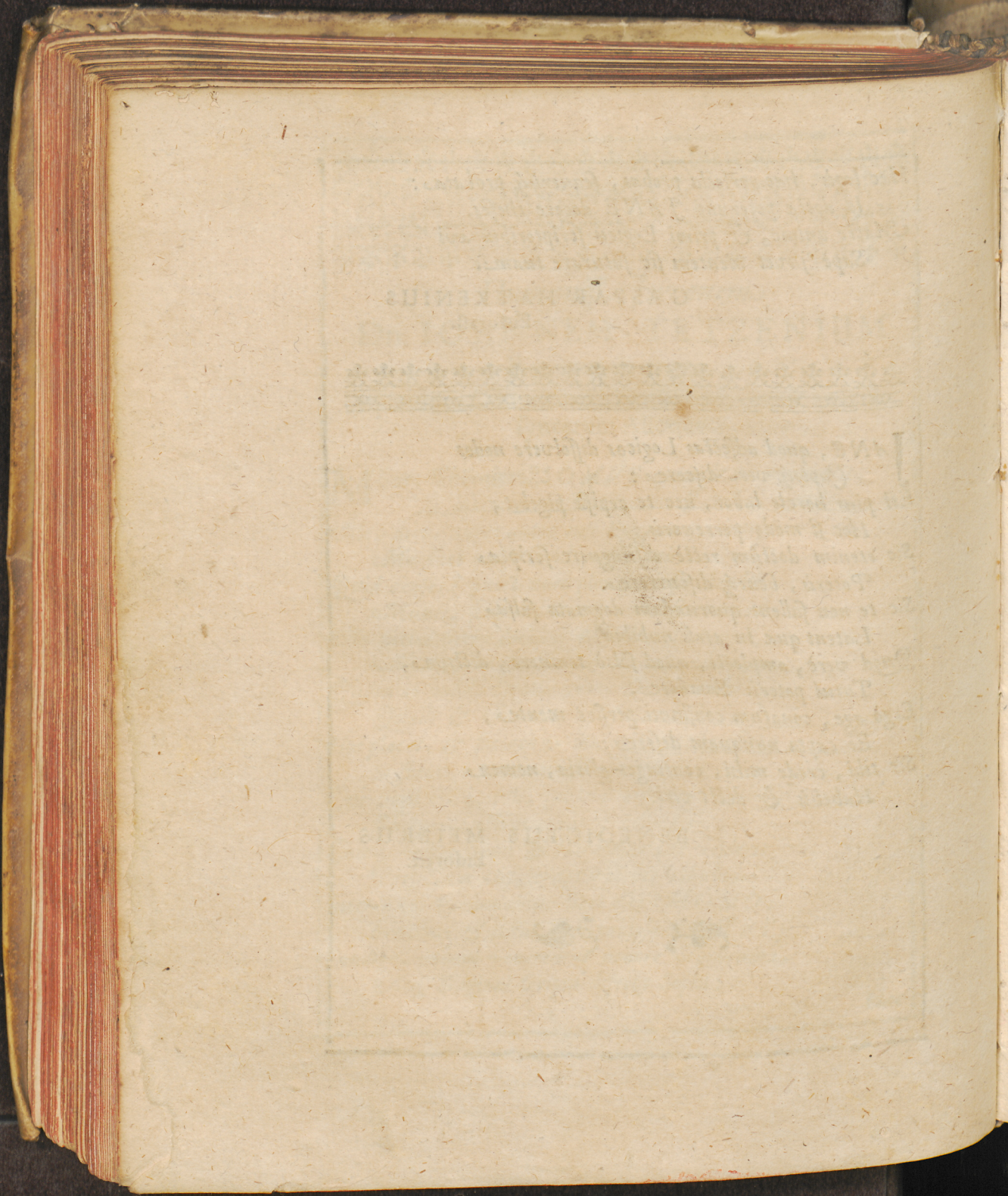
GASPAR HATKENIUS
Eidorast.

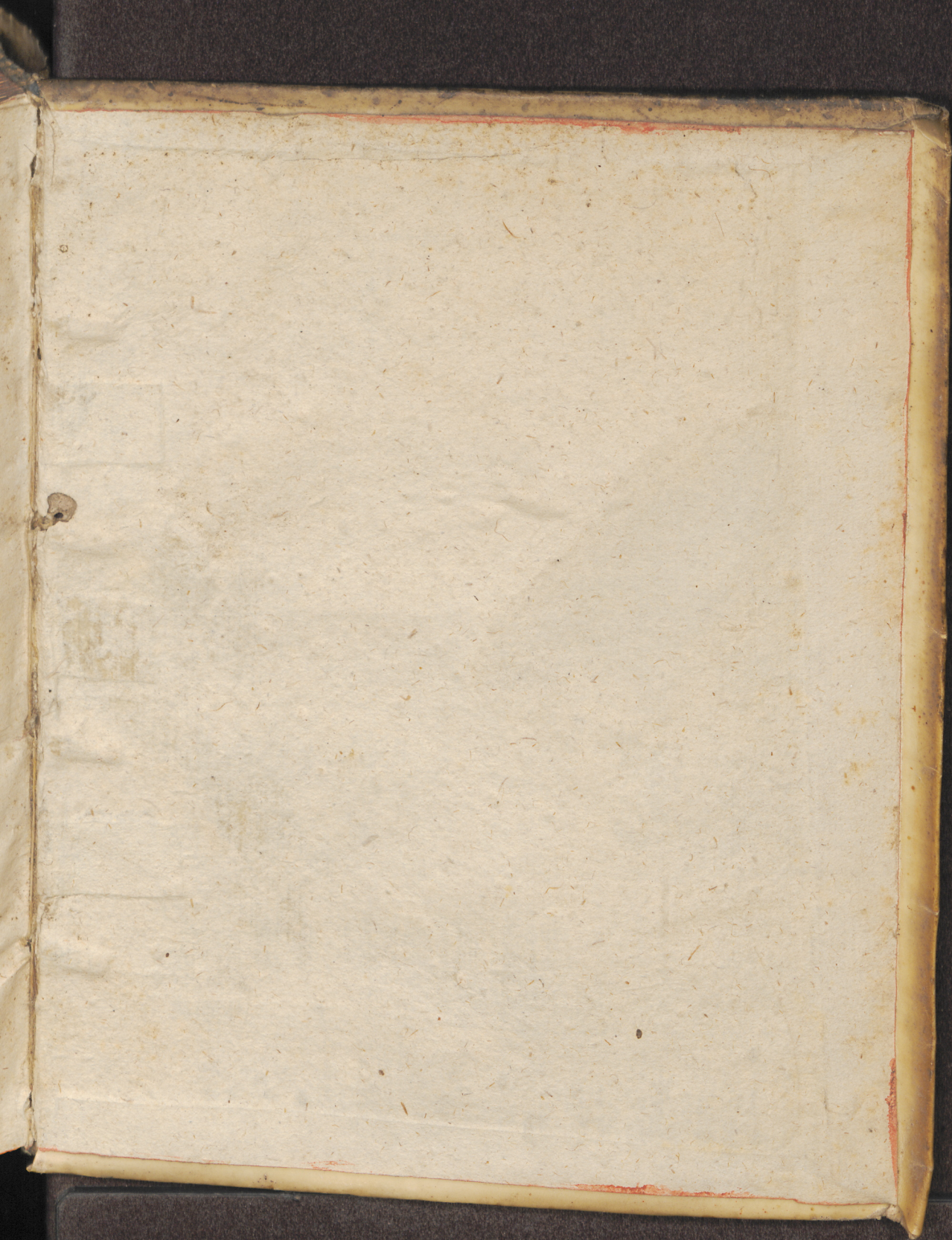

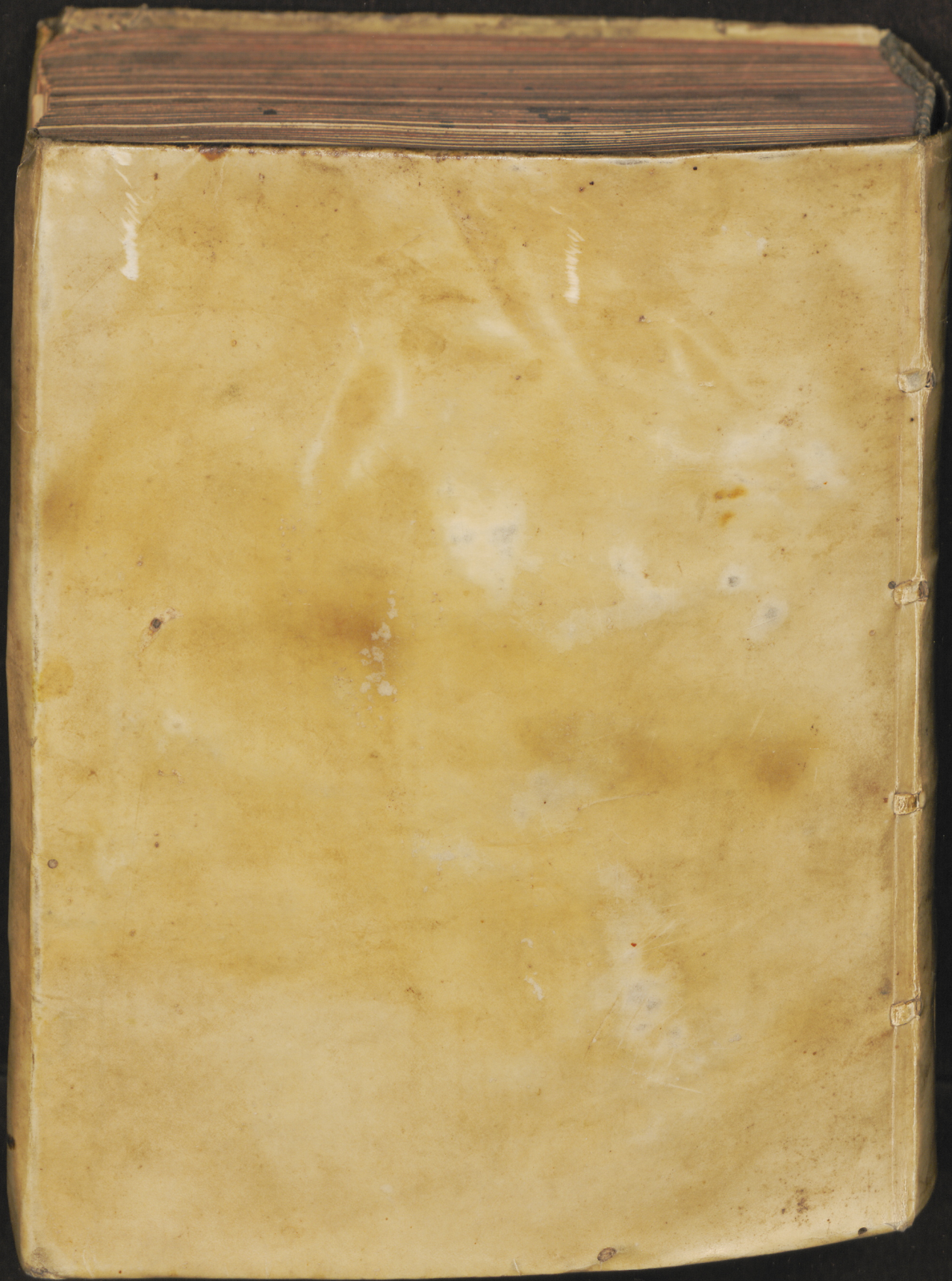
JANE, quod adfectas Logicos dissolvere nodos
Cupisq; vera discere:
Est pius hercle labor, nec te cepisse pigebit,
Hoc si modo perrexeris.
Sic etenim doctum rectè distinguere scripta
Poteris, beneq; discurrere.
Sic te non fallent quorundam dogmata falsa,
Latent qua in atris nubibus.
Quod verè, amplecti, quod falsò, temnere, dictum,
Tutus poteris Evadere.
Ergò age, conatum constanti perfice mente,
Et capta nunquam desere:
Sic tibi, crede mihi, continget gloria, nomen
Habebis & docti viri.

BENEDICTUS MEIERUS
Eidorast.

306. sect. 20. in hac verba erumpens: Omne quod est, a primo principio, aut à primo principio. Unalia dependent igitur. Ergo suâ naturâ omnia corruptibilia. Est itaq; spiritus corruptibilis; & natura: nunquam vero corrumpitur; nunquam immortalitate Deo ipsum donavit.

Theorema II.

Spiritus est vel Angelus, rationalis.

Legitimam hanc esse spiritus divisionem, concedere licet. Nam 1. Angelus tantum, & animalia existunt. 2. immortalitate fruuntur. 3. per se existunt. Ergo etiam tantum spiritus existunt.

Theorema III.

Angelus est spiritus, qui per se existit, non in corpore, sed semper extra corpus.

I. Dicimus Angelum per se nunquam in corpore existere, per accidens tamen id fieri posse, concedimus. quando corpora assumere, ut appareant hominibus. Et testatur Scaliger, Angelos ipsos sibi corpore existere. 359. sect. 13. Verum quia hujuscemodi corpora non sunt, & natura eorum non est, corporibus reformare, merito per se ab omni corporis unione separantur.

II. Sunt vero Angeli in duplici differentia: quidam mali. Malitiam intelligimus, sed moralem. Diabolus enim ratione essentia, ac Angelus bonus. Quia 1. est Ens. 2. bonum: quia bonum cum Ente convertitur. Quicquid autem à Deo creatum est, bonum est.

A 3

the scale towards document